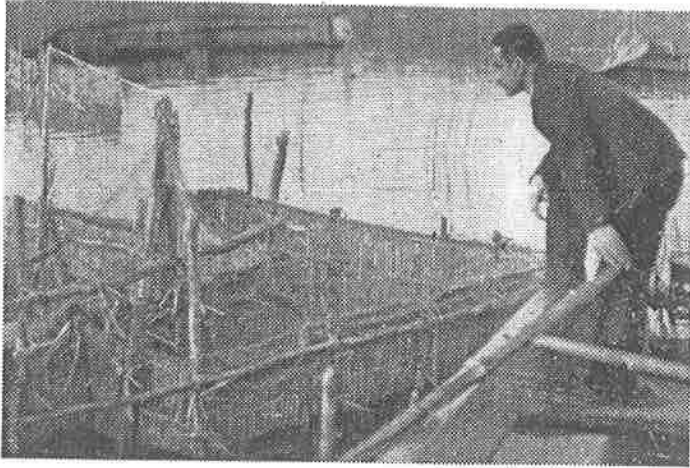

Zimski ribolov na Dojranskom jezeru

Dojranski ribari su verovatno potomci najstarijih stanovnika Balkanskog poluostrva, koji su tokom svoga ekonomskog razvitka osnovali na obalama jezera stalna naselja sastojeća se od koliba na kolcima ili stupovima iznad vode uz obalu.

Sa prodiranjem slovenskih plemena stopili su se očevidno s njima, razvijajući dalje svoje prastare načine ribolova i usavršavajući svoja ribarska iskustva.

Ograda (na slici se vide ptice u ogradi)

Dojranski ribari su tipični ribolovci. Osim ribolova nemaju drugog zanimanja. Sva muška deca još u najranijim detinjim godinama (10 do 12), ođaju se tom zanatu kao pomagači svojim očevima. Sam Dojran, razrušen od rata, i prikovan na samoj granici, nije imao ekonomskih uslova za obnovu drugih zanata. I tako su sva muška deca kroz više pokolenja prisiljena da se svojim slabim rukama prihvate teških vesala.

Dojranske žene pak, još kao devojčice pripremaju se kao pomoćna snaga muškarcima u ovom, jednom od težih i opasnih društvenih zanimanja. Njihova se uloga, osim domaćinskih dužnosti, sastoji i u usavršavanju niza ribarskih poslova. Bez ove saradnje žena, ribolov muškaraca na samoj vodi ne bi bio u toj meri uspešan. Žene »hrane« udice glistama, prihvaćaju mokre mreže i druge alate i »sprostiraju« ih da se suše, zatim ih skupljaju i suhe predaju muškarcima pred polazak u lov. To aktivno učestvuje ribarskih žena na Dojranskom jezeru u toku proizvodnje, je doprinelo, da je žena-ribarka ekonomski i društveno slobodnija i nezavisnija nego ostale žene.

Po načinu i tehnici obavljanja, a i po vremenu kada se vrši, ribolov se na Dojranskom jezeru deli na letnji i zimski. Mi ćemo se ovde samo u glavnom zadržati na zimskom ribolovu, koji je veoma originalan i vuče koren još iz prastarih vremena (opisuje ga i stari grčki pisac Herodot).

Dojransko jezero, koje se retko koje godine smrzava, svojom obilatom ribom služi kao ugodno zimovališta hiljadama jata raznih jezerskih ptica. Ove se već s jeseni spuštaju na makedonskim jezerima da tu prezime, dolazeći čak iz Skandinavijske. Ova velika jata, ova »poganija«, kako je ribari zovu, pokreće celokupnu ribu u jezeru, koja bežeći od ptica, traži skloništa u trski, koja raste u obalnom području na severo-zapadnoj strani jezera. Prastanovnici ove jezerske kotline, praveći po običaju onog davnog vremena,

svoje kuće na kolcima uz obalu, videli su, da se sa dolaskom ptica sa severa, riba skuplja oko njihovih koliba u gustim jatima. Sigurno su se s vremenom dosetili, da pregrađuju vodu oko svojih koliba, te da ribu, kada zađe u te pregrade, zatvore i ulove. Na taj način im je mogla riba u pregradama da služi kao živa spremljena zalika hrane. S vremenom su naučili da pletu i »lese« od trske i rogoza za pregrade a sa prostim zagrađivanjem prostora između kolaca svojih koliba već su postigli prvo stalno lovište i zalihu hrane. Ovaj način lova se je postepeno razvijao do današnjeg oblika »ogradi«, »naseki«, »gradeži« i drugih. Još Herodot opisuje, kako dojranski ribari lako crpe ribu ispod svojih koliba. Iz toga se vidi da su preci ovih ribara bili spretni, obdareni velikim umnim sposobnostima. I ove njihove sposobnosti sjajno su se ispoljile u zimskom ribolovu.

Zimski ribolov je glavna ribolovna sezona na Dojranskom jezeru. Ribari počinju s pripremanjem još leti, kada su slobodniji. Tada spremaju i slažu materijal. Taj materijal se sastoji od spletenih »lesa«, koje će služiti za ograde u vodi (»ogradi«) i od spletenih mreža, koje će služiti za privremeno zagrađivanje ribe (»gradeži«). Ostale pripreme padaju u oktobru.

»Naseki«. Početkom oktobra ribari počinju bacati »prnar« (granje od jedne vrste zimzelenog hrasta), svaki u svom području na otvorenoj pučini u blizini kolibe. Ova mesta se ostavljaju otvorena i tek kada se tamo skupi dosta ribe (većim delom grgeča), onda se ta mesta potpuno ograđuju i iz njih postepeno vadi riba za tržište. Ona imaju oblik kruga i nazivaju se »naseki«. Prnar se baca uvek na istom mestu.

Istovremeno se vrše pripreme za »ograde« i »gradeže«. Najpre se do korena iseče trska od obale ka kolibi dva metra široko, dobivajući tako kanal, koji veže kolibu sa obalom. Zatim ribari svoje reone ograđuju kolcima i le-

Kotec (iz ograde riba je konačno zbijena u kotec)

sama, obadve međe, počevši od obale, a treću ostavljajući otvorenu prema jezeru. To je osnova za ogradu, a nešto slično i za gradež. Upotreba ove osnove zavisi od toga u kom kraju jezera se nalazi ribarsko »lovište«. Krajevi ili reoni nazivaju se: Rt, Golema i mala kaldrma, Toplec, Kalana, Crnila, Ormanot i dr. Ima reona u kojima se obavljaju svi oblici zimskog ribolova: gradeži, ogradi, naseki i macanje. Ima pak reona, koji ne odgovaraju za

sve oblike, već se primenjuje samo pojedini oblik, a negde samo macanje. Otuda, kada se u jeseni ribari združuju u mandre za zimski ribolov, vodi se računa ne samo o stručnoj spremi majstora, već i o reonu gde se mandra nalazi.

»O g r a d a«. Postavljanje osnove pada sa dolaskom ptica sa severa. Tada se sav život dojranskih ribara prenosi na kolibe, jer je potrebno da se »lovišta« brane od ptica gnjuraca. Može da zvuči neverovatno, ali je u stvari tako, da su ove ptice-proždirači ribe, u stanovitom odnosu prečutni ortaci ribara, a naročito »garo« (kormoran), iako jedan garo dnevno pojede mnogo ribe. Ali ipak sa dolaskom te garovske vojske, koja prema svim ratnim propisima po sistemu kolona opkoljava i uništava ribu tako, da ogromna jata ribe bežeći traže spasa u trski — u ribarskim lovištima. Za to vreme iz istih razloga od rane zore do mrkoga mraka čuvaju se lovišta da neki garo ili druga ptica ne upada u lovni reon i ne razgoni pridošlu ribu. I ovo čuvanje, vikanje, bacanje kamenja s pračkama, krstarenje čamcima, lupanje u kante, sve se to kao nekakva gruba haotična stihija sliva sa stihijom bučnog jezera. Takav život se prenosi kroz vekove, kroz hiljade godina, od pokolenja na pokolenje, a jedini mu je smisao i sadržaj: borba za opstanak!

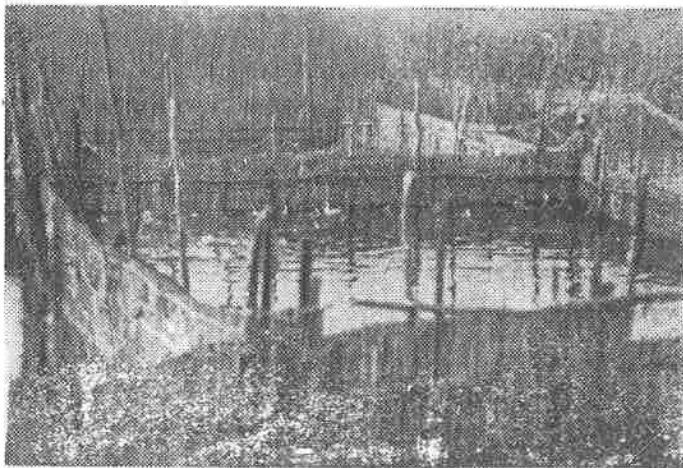
Kada majstor utvrdi, da je lovište dovoljno zasićeno ribom, tada pristupa zatvaranju i prednje strane. »Njiva« se tada pregrađuje na još manje pregrade. Za to vreme svaka mandra u naročito za to pripremljenom »pilikatniku« (pticolovka), ulovi potreban broj ptica gnjuraca. Iščupavši im perje s krila pušta ih u svoju ogradu. I sada te ptice guranjem gone ribu iz veće u manju pregradu. Na taj način sve se više sužuje prostor u ogradi, dok se sva riba ne sabije u »kotec« odakle ih ribar crpi prema potrebi tržišta.

»G r a d e ž« je privremena oграда od jakih izdržljivih mreža. Gradeži se postavljaju na onim mestima, koja redovno služe šaranima kao zimovališta. U gradežima se vrši ribolov kada je na pijaci najjača potražnja šarana: oko sv. Nikole i Božića. Sistem rada u gradežima je sličan kao kod ograde, samo što se umjesto lese lovišta ograđuju mrežama, a šarani se odavde vade pomoću ostva, na koji način se ujedno satjeruju u manje prostore, dok se konačno ne zbiju u vrlo mali prostor, koji se ogradi lesama.

»M a c a n j e« se vrši u svim reonima. Čim ribari dovrše pripreme za ograde, gradeže i naseke, odmah se bacaju na macanje. To je dosta aktivni oblik zimskog ribolova. Tu se ništa ne zagrađuje, već svaki ribar u blizini svoje kolibe na jezerskoj čistini »maca« t. j. spušta mrežu

u vodu (»viseća mreža«) i oko mreže u vodi kao u nekom kazanu miuva dugačkim kolcem na kojem je na kraju privezana velika bela krpa. Riba se toga plaši i u strahu beži te se ulovi u mrežu. Macanje se vrši od jutra do mraka, po vetru i po kiši.

To su oblici zimskog ribolova, zatečeni i nasleđeni od prastanovnika, koje je životna nužda gonila da se udružuju i love ribu za prehranu. Nijedan od tih oblika ribolova ne može da obavlja ribar pojedinac, nego cijele skupine — zajednice — mandre. Ovaj starinski način ribolova, usavršavan životnim iskustvom, nisu mogli potisnuti novi individualistički oblici života, jer zimski ribolov na

Nasek

Dojranskom jezeru ne bi mogao ni da se zamisli bez kolektivnog saznanja i svesti o zajednici rada i sretstava za goli život. Šta više, sadašnji novi životni uslovi, mogu pripomoći, da se od načina odvojenih skupina — mandri, pređe na način ribarske radne zadruge. Zimski ribolov na Dojranskom jezeru krije u sebi sve preduslove za jednu savremenu i naprednu ribarsku radnu zadrugu.

A. Panov

Primjedba uredništva:

Ovaj članak, primljen od makedonskog književnika A. Panova, koji je proživio niz godina na Dojranskom jezeru, donosimo kao originalan i zanimljiv prikaz, ali ističemo, da neki navodi pisca nisu naučno još do sada provjereni, odnosno osnovani, kao na pr. uzrok jesenjeg selenja riba u reone trske. Uzroke toga selenja treba još naučno svestrano ispitati.

Uzgoj smuđa u ribnjacima i prenos gnijezda sa ikrom u otvorene vode

Smuđ nastava nizinske tekuće i stajaće vode, zalazi i u veće potoke, no uzgaja se i u ribnjacima. Meso mu je osobito cijenjeno, jer sadrži u poredbi sa ostalim slatkovodnim ribama vrlo mnogo bjelančevina, a malo masti. Dok šaran sadrži 14.2% bjelančevine i 14.2% masti, smuđ ima u svojoj sastojini 19% bjelančevina, a samo 0.3% masti. Smuđ se na tržištima mnogo traži zbog izvorsnog mesa, no ponuda je dosta ograničena, jer otvorene vode danas više ne obiluju smuđom. Međutim i uzgoj u ribnjacima nije ustaljen, i proizvodnja je vrlo promjenljiva.

Plansko gajenje smuđa u ribnjacima u svrhu povećanja proizvodnje nije provedivo, jer je uzgoj smuđa nesiguran i ovisi o mnogim okolnostima, koje do danas još nisu dovoljno istražene. Činjenica je da se uzgoju smuđa kod nas na ribnjacima nikad nije posvećivala naročita pažnja. U svrhu uzgoja mlađa matice su jednostavno nasadivane u veće ribnjake, gdje je mriještenje i sam uzgoj mladunaca bilo prepušteno slučaju. Zbog toga je jedne godine bilo vrlo mnogo mlađa, a druge godine malo ili ništa.